

si hi aplegues és perquè necessites alguna cosa d'ells. Vaig quedar encantada.

El mas dels Calduchs és un mas gran. Actualment té set cases habitades continuament i moltes més de cap de setmana. Al cens de l'any 1940 figuren 64 habitants i al del any 2006 són 13 persones. Aquest baixò demogràfic és normal perquè les circumstàncies actuals de mecanització del camp i poques rendes de les collites per la devallada del preus, han forçat a l'abandó de les menudes extensions i sols queden habitades les cases amb propietaris de certa entitat, moltes vegades les granges ajuden econòmicament. També el jovent no es quede a viure perquè no desitge dur una vida tan sacrificada. Tot i que s'ha avançat i s'ha facilitat la vida: electricitat, aigua corrent, asfaltat dels camins, telèfons, enllumenat públic, el sistema tradicional de la vida al mas ha sofert una baixada i un canvi.

Quan he volgut conèixer l'origen del mas sols he pogut tirar mà de la tradició oral perquè no consta que tinga història escrita.

Sembla que els fundadors eren els pares i dos fills oriünds de Càlig, segons ens conta Jaume Arcadi Sales Albert. Però Cento "la Roja" diu que es dia mas dels Cerdanys, pel cognom dels propietaris, naturals de la Cerdanya.

Siga com siga, el cas és que tenim un mas amb unes meravelloses vistes panoràmiques per la seua altitud i estratègic emplaçament, dominant una extensa i cultivada vall amb molts masos en vista. A cent metres ens mostra un barranc ombrivol amb magnífics exemplar de carrasques, roureres, matises, coscolls, romers, etc. Bon exemple de bosc mediterrani amb una rourera que deu ser única, per les dimensions, al terme de les Coves. És propietat comunal, en parts proporcionals, dels amos de les cases així com les tres eres, la font, abeurador, safareig, el pou i el forn. El nucli més antic el formaven dues cases: la del forn i la que actualment és propietat de Joan Villaplana. Aquesta aglutine tres vivendes que l'any 2003 va comprar a Lluís Cervera Andreu de Torrent. Aquest senyor es va dedicar a comprar masos d'aquesta partida, quan el barranc de la Valltorta va ser declarat Patrimoni de la Humanitat, per a fer cases rurals, però es va fer gran i les va vendre.

COSTUMS

Una comunitat, siga gran o menuda, necessita d'unes regles per a fer la convivència més agradable. Al mas dels Calduchs també tenen normes no escrites, des de temps reculats, però que tothom coneix i acata.

Quan una ama de casa vol pastar i necessita encendre el forn comú, per a fer-ho saber, la vespra deixa un feix de rames a la porta i ja se sap que estarà ocupat. Primer anaven a per aigua al pou d'en Tafarra, a dos quilòmetres. Després, tot a frec, bastissen una font, abeurador i safareig. Aquesta font, en desús, em va donar notícia d'un plafó ceràmic desaparegut abans de l'any 1936, sols queda la fornícula, allí hi havia

representada la Mare de Déu de la Balma.

L'any 1930, un saurí va assenyalar aigua dins del mas. El pare d'Isabel va cedir el terreny. Per les voltes de nadal, colles de joves i nuvis anaven a fer margallons. Era un costum extensiu a tots el masos.

Aquest mas també tenia taberna. Va estar radicada a tres llocs diferents: al garatge del ball, a cal tio Ramon i a ca Delfin.

La carteria estava al mas d'en Rieres i Paco Beltran els portava la correspondència a casa. Actualment el carter del poble es desplaça per fer el repartiment. L'escola primària també s'ubicava al mas d'en Rieres. El curs 1971-72 es va clausurar i els alumnes transportats a les Coves. Els menuts del mas anaven 1500 m a peu per agafar l'autobús escolar, al mas del Tonto.

Per a viatjar amb l'autobús públic, el podem agafar a 3 quilòmetres, a la Venta la Figuera.

Bienvenida i Juan José Sales m'han contat aquests costums.

SEMBLANÇA D'AQUESTA ADVOCACIÓ

Abdó i Senén van viure al segle III. Són sants màrtirs de l'Església Catòlica.

Sobre la vida i circumstàncies del martiri no hi han dades certes. Es creu que eren prínceps. Altres diuen que eres obrers, establerts al barri romà de les factories i després del martiri foren enterrats al cementeri Ponciano, situat al dit barri.

Foren prínceps o lliberts, el que si estan d'acord és sobre el seu origen oriental, més concret de naciona-

